

เจดีย์ยอดทรงดอกบัวตูมกับเจดีย์วัดพระคลัง : ความแตกต่างทางด้านรูปแบบและยุคสมัย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศักดิ์ชัย สายสิงห์

จากการศึกษารูปแบบทางศิลปกรรมประกอบกับข้อมูลจากการขุดค้นทางโบราณคดี หลักฐานด้านศิลปาจารย์และประวัติศาสตร์สุโขทัยที่ผ่านมา ยังคงสามารถยืนยันได้ว่าศิลปะสุโขทัยมีกำหนดอายุราวพุทธศตวรรษที่ 19 ถึง 20 โดยตัวผู้เขียนได้เสนอผลการวิจัยเรื่อง “การวิเคราะห์ข้อมูลจากการขุดค้นทางโบราณคดีร่วมกับข้อมูลด้านศิลปาจารย์และประวัติศาสตร์ศิลปะสมัยสุโขทัยเพื่อการศึกษาประเด็นใหม่ทางวิชาการ”¹ ต่อคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ ส่วนหนึ่งของการวิจัยในครั้งนี้พบประเด็นปลีกย่อยและได้ตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับแนวความคิดของรองศาสตราจารย์ ดร. พิริยะ ไกรฤกษ์ ในการกำหนดอายุศิลปะสุโขทัยให้อยู่ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 23 ถึง 24 อันเป็นผลมาจากการเปรียบเทียบรูปแบบเจดีย์ยอดทรงดอกบัวตูม วัดมหาธาตุ เมืองสุโขทัย กับภาพเขียนเจดีย์วัดพระคลัง (เจดีย์ทรงปรางค์) ที่อยุธยา เขียนโดยนายแพทย์แกมบีเฟอร์เมื่อปี พ.ศ. 2233 โดยผู้เสนอแนวความคิดนี้เชื่อว่าทั้ง 2 แห่งมีอายุอยู่ในช่วงระยะเวลาเดียวกัน พร้อมทั้งให้เหตุผลเพิ่มเติมว่า

¹ ศักดิ์ชัย สายสิงห์. การวิเคราะห์ข้อมูลจากการขุดค้นทางโบราณคดีร่วมกับข้อมูลด้านศิลปาจารย์และประวัติศาสตร์ศิลปะสมัยสุโขทัยเพื่อการศึกษาประเด็นใหม่ทางวิชาการ. รายงานการวิจัยเสนอต่อสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ ประจำปีงบประมาณ 2545.

“จากการเปรียบเทียบกับปรางค์ของวัดพระคลังเห็นได้ว่า รูปแบบของสถูปประธานของพระมหาธาตุสุโขทัยนั้นแต่เดิมสร้างเป็นปรางค์ซึ่งเป็นที่ยึดในสมัยอยุธยาช่วงกลางพุทธศตวรรษที่ 23 โดยลักษณะปรางค์สร้างขึ้นโดยผู้มียศศักดิ์เป็น “ออกญา” ในระดับเดียวกับออกญาพระคลัง จึงสันนิษฐานได้ว่า ผู้สร้างพระมหาธาตุสุโขทัยน่าจะเป็นออกญาสุโขทัยหรือเจ้าเมืองสุโขทัยนั่นเอง เพราะถ้าเป็นพระมหาศรีอยุธยาทรงสร้างก็จะมีรูปแบบเดียวกับปรางค์ขนาดใหญ่ เช่นปรางค์วัดมหาธาตุหรือวัดพระรามที่พระนครศรีอยุธยา”²

จากประเด็นดังกล่าวนี้ นับเป็นเรื่องที่สำคัญอย่างยิ่งต่อการศึกษาทางด้านประวัติศาสตร์ศิลปะสมัยสุโขทัย เพราะข้อเสนอใหม่ข้างต้นถือเป็นการปรับเปลี่ยนการกำหนดอายุสมัยของศิลปะสุโขทัยจากพุทธศตวรรษที่ 19-20 ลงมาอยู่ในระหว่างพุทธศตวรรษที่ 23-24 ซึ่งนับว่าเป็นเรื่องที่ต้องให้ความสนใจเป็นพิเศษ โดยเฉพาะการกำหนดอายุซึ่งแตกต่างไปจากเดิมที่เคยศึกษากันมาถึง 300-400 ปี ส่วนหนึ่งของงานวิจัยในครั้งนี้จึงได้มีการศึกษารูปแบบของเจดีย์ยอดทรงดอกบัวตูม (รูปที่ 1) และเปรียบเทียบกับภาพเขียนลายเส้นเจดีย์วัดพระคลังอีกครั้ง (รูปที่ 2) โดยในขั้นต้นได้ตั้งข้อสังเกตว่า ภาพที่นายแพทย์แกมปีเฟอร์เขียนนั้นแสดงเจดีย์ที่มีสัดส่วนองค์ประกอบที่ไม่สัมพันธ์กันเท่าใดนัก ก่อนที่จะได้ทบทวนข้อแตกต่างทางด้านรูปแบบของเจดีย์ดังกล่าวทั้งสององค์ต่อไป

ในส่วนฐานของเจดีย์วัดพระคลัง (รูปที่ 2) ซึ่งแม้ว่าฐานล่างจะถูกบังด้วยแนวกำแพงแก้ว ก็น

จะสันนิษฐานได้ว่าเป็นฐานบัวคว่ำ-บัวหงายอยู่ในผังเพิ่มมุมที่แต่ละมุมมีขนาดเท่ากันและขยายท้องไม้สูงที่ไม่มีการประดับท้องไม้ด้วยลูกแก้วหรือลูกฟัก ส่วนนี้จะแตกต่างจากฐานของเจดีย์ยอดทรงดอกบัวตูมอย่างเห็นได้ชัด เนื่องจากเจดีย์รูปแบบเฉพาะของศิลปะสุโขทัยดังกล่าวจะตั้งอยู่บนฐานเขียงในผังสี่เหลี่ยมทรงสูงอย่างน้อย 4 ถึง 5 ฐานรองรับฐานบัวลูกแก้วอกไก่ที่ขยายท้องไม้สูงและประดับลูกแก้วอกไก่ 2 แนว ล่างและบน (รูปที่ 1)

ส่วนกลางของเจดีย์วัดพระคลังแสดงชุดฐานบัว (ลูกฟัก) 4 ฐานอยู่ในผังเพิ่มมุมโดยที่ทุกมุมมีขนาดเท่ากัน สังเกตได้ว่าการแสดงตำแหน่งของฐานบัวและการประดับลูกฟักนั้นมีสัดส่วนที่ไม่ลงตัวเท่าใด นายแพทย์แกมปีเฟอร์แสดงฐานบัวคว่ำ 2 ฐานซ้อนกันอยู่ในแต่ละฐาน ซึ่งการทำฐานบัวคว่ำที่ซ้อนกันนี้ไม่เคยปรากฏในระเบียบของงานช่างไทย จากการศึกษาวิเคราะห์เมื่อเทียบสัดส่วนแล้วชวนให้เข้าใจว่าน่าจะเป็นส่วนของฐานสิงห์ ซึ่งประกอบด้วยส่วนของฐานบัวคว่ำที่เพิ่มฐานหลังสิงห์และข้างสิงห์ขึ้นมาอีกชั้นหนึ่ง ซึ่งรูปแบบของฐานดังกล่าวนี้ปรากฏโดยทั่วไปในเจดีย์สมัยอยุธยาตอนปลายที่เรียกว่าเจดีย์ทรงเครื่อง เจดีย์ทรงปรางค์ และเจดีย์ทรงปราสาทยอด (รูปที่ 3) จะมีฐานส่วนนี้เป็นฐานสิงห์ซ้อนกัน 3 ฐานเสมอ ดังนั้นอาจเป็นความไม่เข้าใจทางด้านรูปแบบของผู้เขียนหรืออีกประการหนึ่ง อาจเป็นรูปแบบที่ปรากฏจริงในสมัยนั้น จึงแสดงให้เห็นว่ารูปแบบของเจดีย์วัดนี้เป็นงานช่างของผู้สร้างปรางค์ในสมัยอยุธยาตอนปลายที่ขาดความเข้าใจทางด้านรูปแบบแล้ว และเมื่อเทียบสัดส่วนความสูง

² พริยะ ไกรฤกษ์, ศิลปะสุโขทัยและอยุธยา ภาพลักษณ์ที่ต้องเปลี่ยนแปลง, กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด, 2545, หน้า 68.

ของเจดีย์กับหลังคาวิหารในภาพเขียนลายเส้นอีกภาพแล้ว (รูปที่ 4) จะพบว่าเป็นเจดีย์ทรงปราสาทที่มีขนาดเล็กอย่างมาก

ถัดจากชุดฐานบัวขึ้นไปเป็นส่วนเรือนธาตุที่อยู่ใต้วงเพ็ญมูม ตามภาพเขียนของแอมป์เฟอร์ แสดงการประดับลูกแก้วออกโก่ และสิ่งสำคัญที่แสดงให้เห็นว่าเป็นงานช่างสมัยอยุธยาตอนปลายอย่างแท้จริงคือการเจาะช่องจระนำประดิษฐานพระพุทธรูปที่เรือนธาตุโดยเจาะยาวลงมาถึงฐานบัวชั้นล่างสุดโดยทั่วไปแล้วส่วนนี้จะเป็นบันไดทางขึ้น ต่อมาเมื่อปราสาทมีขนาดเล็กลงในสมัยอยุธยาตอนปลายหน้าที่ใช้การใช้งานของบันไดไม่มีแล้วจึงเหลือเป็นงานประดับเป็นช่องเท่านั้น หรือบางแห่งยังทำเป็นชั้นบันไดอยู่ก็มีแต่ทำเป็นสัญลักษณ์เท่านั้นไม่ได้ใช้งานจริง เช่นที่เจดีย์ทรงปราสาทหยอด วัดราชบูรณะ³ (รูปที่ 3)

ถ้าจะเปรียบเทียบส่วนที่รองรับเรือนธาตุของเจดีย์ยอดทรงดอกบัวตูมในศิลปะสุโขทัยแล้วจะพบว่ามียุคแบบที่ค่อนข้างแน่นอน คือชุดฐานบัวลูกฟักใต้วงเพ็ญมูมเพียง 2 ฐานเท่านั้น ในงานช่างเรียกกันว่าชั้นแว่นฟ้า และไม่เคยปรากฏว่ามีมากกว่า 2 ฐาน (รูปที่ 1) ที่สำคัญคือการเจาะจระนำประดิษฐานพระพุทธรูปไม่ปรากฏในเจดีย์วัดมหาธาตุเมืองสุโขทัย และวัดเจดีย์เจ็ดแถว เมืองศรีสัชนาลัย อย่างไรก็ตามกลุ่มหนึ่งก็ยังมี การเจาะช่องจระนำประดิษฐานพระพุทธรูปปรากฏอยู่บ้าง เพราะว่าส่วนเรือนธาตุนี้มีที่มาจากแหล่งเดียวกันคือปราสาท

ขอม แต่สิ่งที่ต่างกันและไม่ปรากฏเลยในเจดีย์ยอดทรงดอกบัวตูมคือการเจาะช่องต่อจากจระนำ (บันได) ลงมาถึงฐานชั้นล่าง ในเจดีย์ยอดทรงดอกบัวตูมจะมีการทำบันไดขึ้นทางด้านข้างทั้งสองข้างซึ่งเป็นรูปแบบเฉพาะของเจดีย์ทรงนี้ และพบเฉพาะเจดีย์ประธานขนาดใหญ่เท่านั้น ในขณะที่เจดีย์ทรงปราสาทซึ่งเป็นเจดีย์ในสมัยอยุธยาตอนปลายจะมีขนาดเล็กและได้เปลี่ยนบันไดทางขึ้นเป็นร่องเล็ก ๆ ตั้งแต่ฐานจนถึงเรือนธาตุ ในลักษณะเป็นงานประดับแล้ว เช่น ที่ปรากฏในกลุ่มเจดีย์ทรงเครื่อง⁴ ดังได้กล่าวแล้วข้างต้น และส่วนนี้เองที่แสดงให้เห็นถึงความแตกต่างทางด้านรูปแบบอย่างชัดเจนที่สุด

แม้ว่าเจดีย์วัดพระคลังที่นายแพทย์แอมป์เฟอร์เขียนจะมีสัดส่วนที่ดูแปลกตา แต่เราก็คงจะอนุมานได้ว่าเป็นเจดีย์ทรงปราสาท ซึ่งส่วนยอดมีองค์ประกอบที่สำคัญ คือ เิงบาตรครุฑแบก ในภาพลายเส้นเน้นให้เห็นตัวครุฑอย่างชัดเจน ถัดขึ้นไปเป็นหลังคาซ้อนชั้น โดยแต่ละชั้นประดับกลีบบนปราสาท ส่วนยอดมีฉัตรและนพศูล หากพิจารณาให้ดีแล้วจะเห็นว่ามีส่วนที่เกี่ยวข้องกับปราสาทขอมที่ติดมาคือส่วนชั้นล่างที่มีกลีบบนปราสาทเพียงส่วนเดียว ในขณะที่ตัวองค์ประกอบโดยรวมนั้นไม่สามารถเปรียบเทียบได้กับเจดีย์ยอดทรงดอกบัวตูมเพราะเป็นคนละรูปแบบกัน ซึ่งเป็นที่ทราบกันดีแล้วว่าส่วนบนของเจดีย์ยอดทรงดอกบัวตูมนั้นเป็นระเบียบของเจดีย์ทรงระฆังกลม ซึ่งมีส่วนยอดสุดเป็นปล้องโฉนและปลียอด

³ สันติ เล็กสุขุม. เจดีย์ราย “ทรงปราสาทหยอด” วัดราชบูรณะ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. กรุงเทพฯ : อมรินทร์การพิมพ์, 2541, หน้า 68.

⁴ สันติ เล็กสุขุม. เจดีย์ราย “ทรงปราสาทหยอด” วัดราชบูรณะ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา., หน้า 68.

นอกจากนี้ยังมีข้อสังเกตในเรื่องระเบียบการวางแผนผังของวัดพระคลัง จากภาพเขียนลายเส้นผังรวมวัดพระคลังแสดงให้เห็นว่าการลดความสำคัญของเจดีย์ประธาน (รูปที่ 4) ได้แก่การปรับเปลี่ยนให้วิหารเป็นประธานของวัดแทนตำแหน่งเจดีย์ที่เคยมีมาแต่เดิม ในขณะที่องค์เจดีย์ที่มีขนาดเล็กลงอย่างมากถูกย้ายมาอยู่ด้านหน้าวิหาร อันเป็นระเบียบของแผนผังวัดในสมัยอยุธยาตอนปลายที่ปรากฏหลักฐานว่าอาจเริ่มมีการปรับเปลี่ยนมาแล้วตั้งแต่สมัยอยุธยาตอนกลาง ในขณะที่แผนผังของวัดในสมัยอยุธยาตอนต้น สมัยสุโขทัย และในศิลปะล้านนาจะมีเจดีย์เป็นประธานของวัดมีขนาดใหญ่และตั้งอยู่ด้านหลังวิหารเสมอ แม้ว่าจะมีการนำแผนผังของวัดพระคลังซึ่งวางด้วยยาวในแนวเดียวกันไปเปรียบเทียบกับระบบแผนผังของกลุ่มวัดช้างล้อม วัดเจดีย์เจ็ดแถว วัดสวนแก้ว อุทยานใหญ่ หรือวัดนางพญาที่เมืองศรีสัชนาลัยแล้ว (รูปที่ 5) ก็ยังมีข้อสังเกตทางด้านรูปแบบศิลปกรรมอีกหลายประการที่สามารถยืนยันได้ว่าไม่มีความสัมพันธ์กันทางด้านรูปแบบอย่างสิ้นเชิงเพราะเป็นงานที่ต่างยุคต่างสมัยกัน

แม้ว่าแผนผังกลุ่มวัดที่เมืองศรีสัชนาลัยมีลักษณะเป็นแนวยาว หากพิจารณาหลักฐานทางด้านโบราณคดีและการศึกษาวิวัฒนาการทางด้านรูปแบบแล้วจะพบว่า เป็นงานที่สร้างขึ้นในยุคสมัยต่างกัน การขุดค้นทางโบราณคดีได้แสดงให้เห็นว่าบริเวณที่สร้างวัดช้างล้อมนั้นเคยเป็นที่อยู่อาศัยมาก่อนการสร้างวัด มีการพบชิ้นส่วนเครื่องถ้วย

ราชวงศ์หยวน (ราวปลายพุทธศตวรรษที่ 19 ถึงต้นพุทธศตวรรษที่ 20)⁵ หรือการศึกษาวิวัฒนาการรูปแบบศิลปะและระบบผังของการก่อสร้างแสดงให้เห็นว่า กลุ่มวัดที่ศรีสัชนาลัยแยกเป็นคนละวัดกันตามที่ปรากฏชื่อในปัจจุบัน ได้แก่ วัดช้างล้อม วัดเจดีย์เจ็ดแถว วัดสวนแก้วอุทยานใหญ่ และวัดนางพญาตามลำดับ และบางวัดสร้างขึ้นต่างสมัยกัน มีกำแพงวัดแบ่งขอบเขตอย่างชัดเจน มีคูน้ำล้อมรอบ จากการศึกษาพบว่าการขยายตัวของวัดหรือการสร้างวัดใหม่โดยเฉพาะกลุ่มวัดสำคัญที่เป็นหลักของเมืองในสมัยสุโขทัย จะมีการขยายไปทางด้านหน้า คือ ทางทิศตะวันออกเสมอ โดยสร้างเพิ่มเติมเป็นชุด ได้แก่ เจดีย์และวิหาร จึงทำให้เกิดเป็นแนวยาว ลักษณะนี้ปรากฏเช่นกันที่วัดพระพายหลวง เมืองสุโขทัย วัดพระแก้วและวัดพระธาตุ เมืองกำแพงเพชร

ข้อสังเกตที่สำคัญอีกประการของกลุ่มวัดที่เมืองศรีสัชนาลัยนี้ แม้จะมีระบบการใช้เจดีย์ขนาดใหญ่เป็นประธานและด้านหน้ามีวิหารเหมือนกัน วัดช้างล้อมมีเจดีย์ทรงระฆังแบบสุโขทัยเป็นประธาน ในขณะที่วัดนางพญามีเจดีย์ทรงระฆังแบบอยุธยาตอนต้นเป็นประธานตามรูปแบบศิลปะดังที่ได้กล่าวมาแล้ว รวมไปถึงระบบการวางแผนผังที่มีวิหารอยู่ด้านหน้าเจดีย์ประธาน และอุโบสถอยู่ด้านหลังซึ่งปรากฏเฉพาะสมัยอยุธยาตอนต้น ไม่ปรากฏทั้งในสุโขทัย ล้านนาและอยุธยาตอนหลัง นอกจากนี้ลวดลายปูนปั้นที่ได้รับอิทธิพลของศิลปะล้านนาแล้วมีอายุในราวต้นพุทธศตวรรษที่ 21 ข้อสังเกตที่สำคัญ

⁵ ดูรายละเอียดใน กรมศิลปากร. การศึกษาเรื่องวัดช้างล้อม ในอุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัย อ.ศรีสัชนาลัย จ. สุโขทัย. กรุงเทพฯ : เอกสารกองโบราณคดี หมายเลข 1/2535, 2535, หน้า 170 และบทสรุป หน้า 174-176.

เหล่านี้ แสดงให้เห็นว่ากลุ่มวัดที่เมืองศรีสัชนาลัยเป็นการสร้างเพิ่มเติมเป็นระยะ ๆ จึงไม่ใช่การออกแบบหรือวางผังในคราวเดียวกัน และไม่สามารถไปเปรียบเทียบได้กับวัดพระคลังในสมัยอยุธยาตอนปลาย ซึ่งเป็นวัดเดียวที่มีการใช้วิหารเป็นประธาน อันเป็นความนิยมที่เกิดขึ้นในอยุธยาตอนปลายดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น

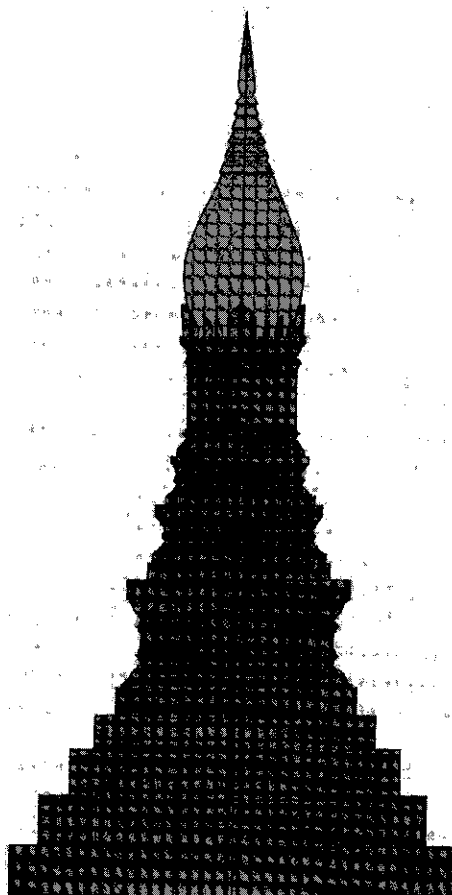
รูปแบบเจดีย์ยอดทรงดอกบัวตูมเป็นเหตุผลสำคัญอีกประการที่จะยืนยันว่าศิลปะสุโขทัยควรจะมีกำหนดอายุราวพุทธศตวรรษที่ 19 ถึง 20 ดังกรณีของวัดเจดีย์เจ็ดแถวซึ่งมีเจดีย์ยอดทรงดอกบัวตูมอันเป็นลักษณะเฉพาะของสุโขทัยเป็นประธานของวัด (รูปที่ 1) รวมไปถึงการมีระบบเจดีย์บริวารและเจดีย์รายทรงปราสาทที่กำหนดอายุได้ในราวปลายพุทธศตวรรษที่ 19 ตัวอย่างที่สำคัญที่สุดเห็นจะเป็นเจดีย์ทรงยอดดอกบัวตูมวัดโอโลการามที่มีการกล่าวถึงปีที่สร้างวัดที่แน่นอนจากศิลาจารึกที่ค้นพบในบริเวณวัดระบือที่สร้างวัด พ.ศ. 1942 และชื่อผู้สร้าง คือ สมเด็จพระราชเทวีศรีจุฬาลักษณ์⁶ ถือเป็นหลักฐานสนับสนุนว่าเจดีย์ยอดทรงดอกบัวตูมเป็นที่รู้จักแล้วอย่างน้อยในช่วงกลางพุทธศตวรรษที่ 20 โดยเฉพาะอย่างยิ่งวัดนี้เป็นวัดที่มีขนาดกลางและอยู่นอกเขตกำแพงเมืองด้านทิศตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งเป็นเขตที่พบหลักฐานทางด้านศิลปกรรมและการขยายตัวเมืองในระยะหลัง อันเป็นข้อมูลสนับสนุนให้เชื่อว่ากลุ่มเจดีย์ที่เป็นประธานกลางใจเมืองในระดับพระมหาธาตุที่เป็นยอดทรงดอกบัวตูมนั้นควรสร้างขึ้นโดยพระมหากษัตริย์ และควรมีมาก่อนวัดโอโลการาม

จากหลักฐานด้านศิลปาจารึกจำนวนหลายหลักที่จารึกขึ้นในราวต้นพุทธศตวรรษที่ 20 ส่วนหนึ่งพบที่วัดมหาธาตุ สุโขทัย ก็ได้กล่าวว่ามีมหาธาตุแล้วที่เกี่ยวข้องกับเจดีย์ยอดทรงดอกบัวตูมคือ จารึกวัดโอโลการามที่กล่าวถึงผู้สร้างคือสมเด็จพระราชเทวีศรีจุฬาลักษณ์ สร้างในปี พ.ศ. 1942 ก็แสดงให้เห็นว่าในช่วงระยะเวลานี้สุโขทัยรู้จักเจดีย์ยอดทรงดอกบัวตูมแล้ว ถ้าเทียบกับวัดมหาธาตุที่ตั้งอยู่กลางเมือง ก็น่าจะเป็นวัดสำคัญที่มีมาก่อน และน่าจะเป็นวัดที่พระมหากษัตริย์ทรงสร้าง ไม่มีเหตุผลใดเลยที่จะกล่าวว่าบุคคลในตำแหน่งระดับ “ออกญา” ในสมัยอยุธยาตอนปลายจะมาสร้างวัดมหาธาตุสุโขทัย รวมทั้งเหตุผลอื่นๆ เช่น การแพร่กระจายของเจดีย์ยอดทรงดอกบัวตูมไปยังเมืองต่าง ๆ ล้วนแต่สัมพันธ์อยู่ในขอบเขตของอาณาจักรสุโขทัยและที่มีอิทธิพลของศิลปะสุโขทัยไปถึง เช่น กำแพงเพชร พิษณุโลก น่าน เชียงใหม่ ที่มีความสัมพันธ์กันทั้งทางด้านระยะเวลางานศิลปกรรม ในขณะที่ไม่เคยปรากฏเจดีย์ยอดทรงดอกบัวตูมเลยในอาณาจักรอยุธยา และถ้าสุโขทัยอยู่ภายใต้การปกครองของอยุธยาโดย “ออกญา” ที่ครองสุโขทัยในสมัยอยุธยาตอนปลาย ทำไมไม่สร้างเจดีย์แบบอยุธยาที่สุโขทัย เพราะรูปแบบที่นิยมในสมัยอยุธยาตอนปลายเป็นเจดีย์ทรงเครื่องหรือทรงปราสาทยอดที่มีลักษณะเด่นคือการทำฐานสิงห์ซ้อนกัน 3 ฐาน ซึ่งก็ไม่ปรากฏในสุโขทัยเลยเช่นกัน และจะเป็นไปได้หรือที่ขุนนางในระดับออกญาจะสร้างบ้านเมืองและคิดค้นเจดีย์รูปแบบใหม่ที่เป็นลักษณะเฉพาะแบบเจดีย์ยอดทรงดอกบัวตูมได้ขนาดนั้น

⁶ กรมศิลปากร. “ศิลาจารึกวัดโอโลการาม”, *จารึกสมัยสุโขทัย*. กรุงเทพฯ : กรมศิลปากรจัดพิมพ์เนื่องในโอกาสฉลอง 700 ปี ลายสือไทย พุทธศักราช 2526, หน้า 322.

จากหลักฐานการขุดค้นทางโบราณคดี แสดงให้เห็นว่าอาณาจักรสุโขทัย เกิดขึ้นแล้วตั้งแต่ ราวต้นพุทธศตวรรษที่ 19 และรุ่งเรืองอยู่ในช่วง ปลายพุทธศตวรรษที่ 19 ถึงกลางพุทธศตวรรษ ที่ 20 สิ่งสำคัญคือการทิ้งร้างครั้งแรกในราวต้น พุทธศตวรรษที่ 22 และถูกทิ้งร้างอย่างถาวรใน ช่วงเสียกรุงครั้งที่ 2 (พ.ศ. 2310) จึงไม่มีเหตุผล ใดเลยที่ศิลปกรรมสุโขทัยเพิ่งจะมาเริ่มสร้างใน สมัยอยุธยาตอนปลายช่วงพุทธศตวรรษที่ 23-24

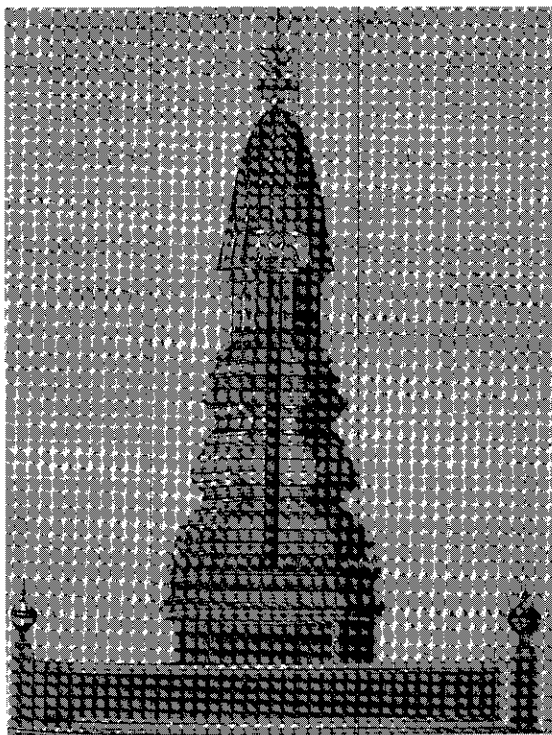
ดังนั้น การศึกษาเจดีย์ทั้งสองรูปแบบนี้ จึงไม่สามารถนำมาเปรียบเทียบกันได้โดยสิ้นเชิง ด้วยเงื่อนไขทางด้านรูปแบบที่ไม่สอดคล้องกัน เพราะเป็นคนละสายวิวัฒนาการ รวมทั้งความ แตกต่างในเรื่องของระยะเวลาและแนวความคิด ในการออกแบบก่อสร้าง จึงไม่น่าจะใช้เป็นเหตุผล สำคัญในการตั้งเป็นทฤษฎีใหม่ของการเปลี่ยนแปลง ภาพลักษณ์ศิลปะสมัยสุโขทัย

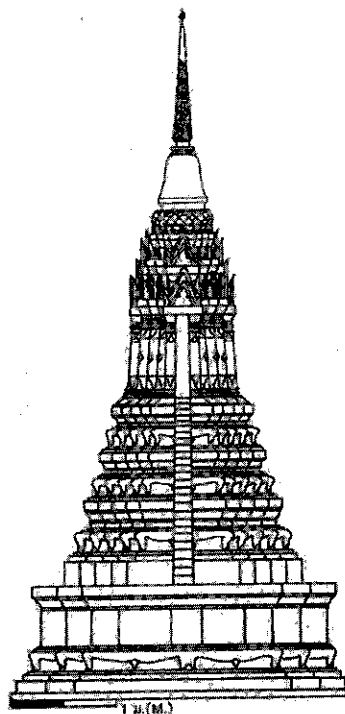
รูปที่ 1 ลายเส้นเจดีย์ยอดทรงดอกบัวตูม

เจดีย์ประธาน วัดเจดีย์เจ็ดแถว เมืองสุโขทัย

ที่มา : สันติ เล็กสุขุม เจดีย์สมัยสุโขทัย วัดเจดีย์เจ็ดแถว

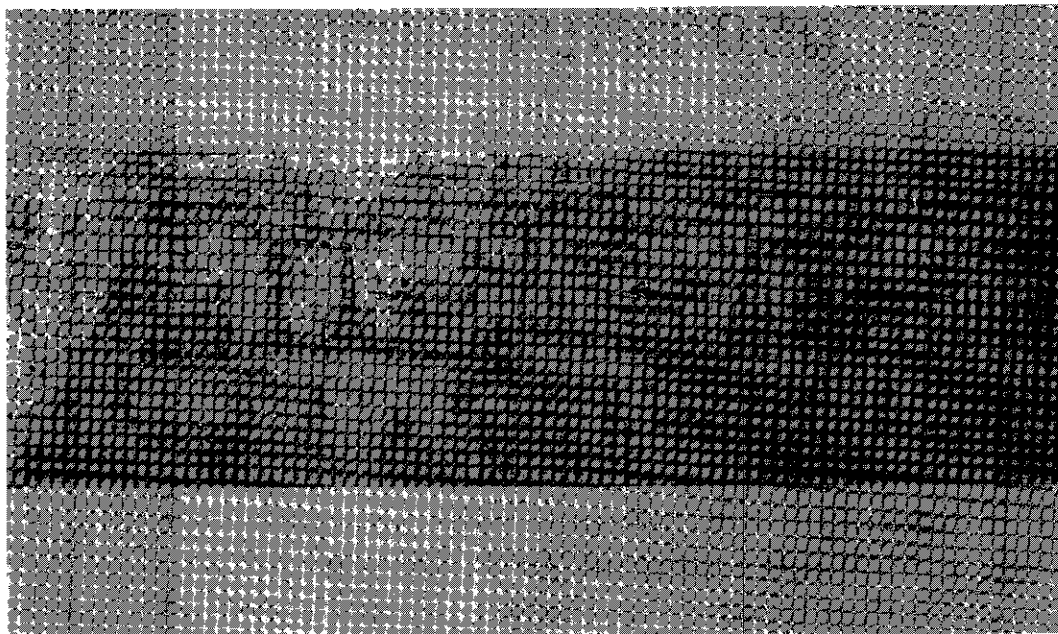

รูปที่ 2 เจดีย์วัดพระคลัง พระนครศรีอยุธยา
ตามบันทึกของ หมอแกมป์เฟอร์

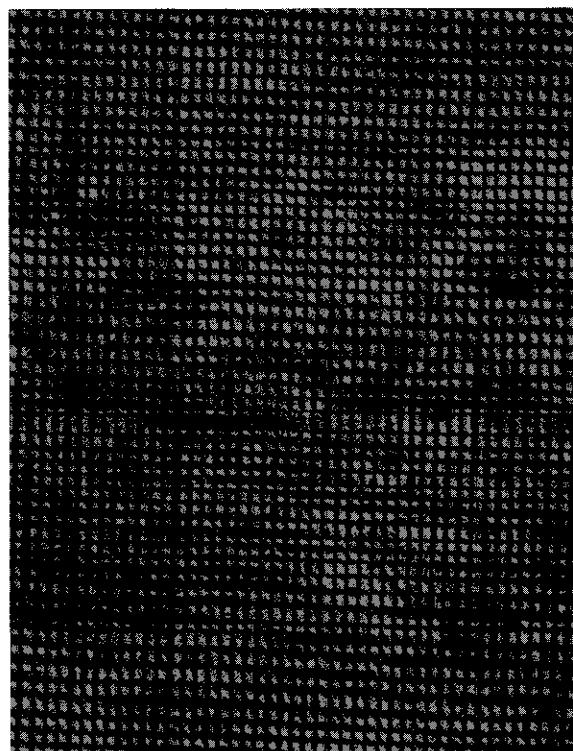

รูปที่ 3 เจดีย์ทรงปราสาทยอด วัดราชบูรณะ
พระนครศรีอยุธยา

ที่มา : สันติ เล็กสุขุม, ศิลปะอยุธยาฯ

รูปที่ 4 แผนผัดวัด วัดพระคลัง พระนครศรีอยุธยา
ตามบันทึกของ หมอแกมปีเฟอร์

รูปที่ 5 กลุ่มโบราณสถาน
ในเมืองศรีสัชนาลัย